

Oponentní posudek na diplomovou práci

Autor/ka DP: Bc. Eliška Coufalová
Studijní program/obor: N7503 – Učitelství pro základní školy/ 7503T114 – Učitelství zeměpisu pro 2. stupeň základní školy
Název práce: Kognitivní mapování, jeho vývoj a prostorové poznávání u žáků konkrétní základní školy
Vedoucí práce: RNDr. Jaroslav Vávra, Ph.D.

Hodnoticí kritéria	Splňuje bez výhrad	Splňuje s drobnými výhradami	Splňuje s výhradami	Nesplňuje
A. Obsahová				
V práci jsou vymezeny základní a dílčí cíle, které jsou v koncepci práce patřičně rozpracovány. Cíle jsou adekvátně naplňovány.	☒	☐	☐	☐
Práce splňuje cíle zadání.	☒	☐	☐	☐
Studující využívá a kriticky vybírá sekundární a/nebo primární literaturu.	☒	☐	☐	☐
Práce má vymezen předmět, je využito odpovídajících metodologických postupů.	☒	☐	☐	☐
Výstupy výzkumných částí jsou adekvátně syntetizovány a je o nich diskutováno.	☒	☐	☐	☐
V práci je využita odborná terminologie a jsou vysvětleny hlavní pojmy.	☒	☐	☐	☐
V práci jsou formulovány jasné závěry, které se vztahují ke koncepci práce a ke stanoveným cílům.	☒	☐	☐	☐
V průběhu zpracování tématu studující pracoval/a v součinnosti s vedoucím/vedoucí práce.	☒	☐	☐	☐
B. Formální				
Práce vykazuje standardní poznámkový aparát a jednotný způsob citací v rámci práce, je typograficky jednotná.	☐	☒	☐	☐
Studující dodržuje jazykovou normu, text je stylisticky jednotný.	☐	☒	☐	☐
Text je soudržný, srozumitelný a argumentačně podložený.	☒	☐	☐	☐
C. Přínos práce				
Tvůrčí přístup studujícího, kompilační hodnota, využití pro praxi.	☒	☐	☐	☐

Celkové hodnocení práce:

Diplomová práce se zaměřuje na téma, které vychází z **geografie, pedagogiky a psychologie**. V centru pozornosti autorky je **geografické vzdělávání** (dále GV) **v prostorovém myšlení jednotlivců** (konkrétně žáků 1. a 2. stupně základní školy). Toto propojení klade na autorku požadavek na „skloubení“ pojmového aparátu a koncepcí, které se pro jednotlivé obory liší. Autorka vychází z fenomenologického přístupu, který je odlišný od chápání (absolutního) geometrického prostoru. Jinak řečeno spolu s americkým analytickým filosofem Rortym (1979) jde v práci o následující: *„Obraz na sítnici je samotným modelem pro <intelekt, který se stává vším>. V karteziánském modelu intelekt dohlíží na entity vytvořené podle obrazů na sítnici.“* To byla jedna z největších výzev, které autorka musela řešit.

Ve své práci autorka využívá především cizojazyčné, anglicky psané, zdroje a musí vytvářet českou terminologii a vysvětlovat významy nových pojmů. V práci autorka vysvětluje koncepce, které v českém vzdělávání nejsou dosud běžné.

Autorka využívá definici **kognitivního mapování** (Downs & Stea 1973; in: Golledge, Stimson 1997), které uvedení autoři chápou jako *„proces, který se skládá z uspořádaného souboru psychologických transformací, kterými jednotlivec získává, kóduje, ukládá, vyvolává a dekóduje informace o relačních polohách a o attributech jevů ve svém každodenním prostorovém prostředí.“* Kognitivní mapa (také mentální mapa nebo mentální model, Tolman 1948) je typem **mentální reprezentace**, která **slouží jednotlivci** k výše uvedenému účelu. **Mapování** v této práci chápe autorka jako proces, který začíná hlavním výběrem, co chce jednotlivec významově zachytit **z reality a pro jaký účel** (tj. schopnost řešit reálné úkoly, více např. in: Aitken, Valentine 2015). **Jednotlivcem je žák** v určitém vývojovém mentálním stupni. V této práci jde **o obrazovou reprezentaci mentálního „prostoru“ žáka**.

Předložená práce vychází z vývojové a kognitivní psychologie v dimenzi **prostorového a geografického myšlení** a autorka k ní přistupuje od počátku reprezentativním výběrem převážně cizojazyčné literatury. Charakterizuje vývoj v tomto vědeckém segmentu od „krysích map“ (Tolman 1948) přes experimenty, ve kterých se studovaly kognitivní mapy dětí školního věku (Stückrath 1963) až po současné poznatky, které shrnuje např. Golledge & Simson (1997) a nebo Kitchin & Blades (2002). Autorka vychází z práce významného odborníka v této oblasti Golledge (1993), který navazuje na Stückratha (1963) a charakterizuje kvalitativní vývoj kognitivních map jako postup od **deklarativních (prostorových) znalostí přes procedurální až po konfigurační (prostorové) znalosti**. Aby kognitivní mapy byly užitečné, musejí být podle Kitchina & Bldeše (2002) **využitelné v chápání reálného světa**, a to se autorka snaží uplatnit v aplikační části práce, kde učí žáky přímo v terénu, kde žáci poznávají místo (*place*) a žáci volně „tvorí“ své vlastní kognitivní mapy na základě krátkodobého záměrného učení o (důvěrně) známém místě. Využívají k tomu své zkušenosti, zážitky, preference, schopnosti, které jsou jedinečné, a tím se také jejich kognitivní mapy od sebe navzájem liší, ale zároveň jsou právě tímto místem spojované, a sdílené v učení a ve zkušenostech.

Autorka zasazuje téma do Rámcového vzdělávacího programu základního vzdělávání (RVP ZV) a zaměřuje se na očekávané výstupy, které tyto aktivity naplňují.

Ve shrnutí výsledků svého výzkumu/případové studie (*case study*), autorka používá pojem vnímání, které však má jiný význam než je běžně používaný ve smyslu smyslové precepce. Vnímání/percepce je v tomto kontextu chápáno ve fenomenologickém přístupu (viz např. Merleau-Ponty 1945; autorka tento zdroj explicitně neuvádí). Vhodnější než pojem percepce by bylo používat pojem **„individuální ‚sebe-reprezentace‘ místa“**, protože žák nejen vnímá svými smysly poznávané místo a získává a zažívá v něm svou osobní zkušenost, ale také toto místo ve svém individuálním obrazu reprezentuje jako svůj „produkt“.

Přínosné jsou výsledky výzkumu, i když, jak autorka zdůrazňuje, na úrovni case study. Autorka srovnává úroveň prostorového myšlení u žáků s použitím Stückerova konceptu a upravený Lynchův koncept s vybranými elementy environmentálního obsahu (např. používá domov nebo škola, které v Lynchovi nenajdeme).

Pěčlivější přístup by si v práci zaslouhovala formální stránka, např. v práci se objevuje nekonzistentní použití autorské role („ich“ forma, činný plurál a také trpný rod), dále je to vyšínutí z větné stavby (anakolut) nebo chyby ve formátování textu, které vyplývají z nastavení parametrů ve wordovském procesoru. Ale tyto nedostatky nepřekračují únosnou mez a nemají vliv na kvalitu samotného obsahu práce.

Přednosti práce

- Zvolené téma geografického vzdělávání (GV), které není v Česku intenzivně zkoumané
- Široká a reprezentativní rešerše cizojazyčných zdrojů
- Zaměření na mentální (reprezentativní) prostorové myšlení žáků, především mladšího školního věku
- Ověření teorií v terénní geografické výuce; spojení čteného textu, prostorová představivost, pohyb v terénu/místě
- Vazba na rámcový vzdělávací program základního vzdělávání

Návrhy na zlepšení či další postup

- Více propracovat pojmový aparát pro využití v českém jazyce
- Odstranit nedostatky proti jazykovým normám (vyšínutí z větné vazby <anakolut>, držet „autorskou“ pozici – „ich“ forma (singulár), plurál, trpný rod)
- Odstranit chyby ve formátování odstavců, asi způsobené nastavením „wordového procesoru“
- Zaměřit se kromě věkových vývojových stádií u žáků na genderové rozdíly, na žáky, kteří jsou předmětem inkluze (např. sociálně vyloučení)
- Doporučuji některé části práce (zvláště metodika a zkušenosti s realizací ve škole) a výsledky publikovat
- Doporučuji téma rozvíjet např. v doktorském studiu s důrazem na širší a hlubší výzkum

Práce splňuje požadavky na udělení akademického titulu magistr:

ANO

Práci doporučuji k obhajobě:

ANO

Návrh klasifikačního stupně:

výborně minus

Náměty pro obhajobu:

Významná americká geografka, která se zaměřuje na prostorové myšlení, Diana S. Sinton (2013), chápe toto myšlení jako „schopnost **vizualizovat a interpretovat polohu, pozici, vzdálenost, směr, vztahy, pohyb a změny v prostoru**. Tyto kognitivní procesy se konají v mnoha různých situacích a v mnoha různých měřítcích.“ Vyjděte z elementů, které Sintonová uvádí, a aplikujte je na prostorové myšlení kognitivních map, které jste ve výzkumu získala.

V práci citujete např. zdroj Kitchin & Blades (2002), ve kterém se tvrdí, že kromě konstruktivismu jsou dva názory na chování a znalosti. Jsou to **nativismus a empiricismus**. Pokuste se ukázat na kognitivních mapách žáků, jak a zda vůbec lze nalézt projevy těchto znalostí v jejich mapách.

Datum: 23. 5. 2016

Podpis: _____

